

สิทธิ ในกระบวนการยุติธรรม ทางอาญา

ISBN : 978-616-7213-69-9

ชื่อเรื่อง สิทธิในกระบวนการยุติธรรม

ที่ปรึกษา

พลตำรวจเอกวันชัย ศรีนวลนัต

กรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

ศุภมาส เสนะเวส

อนุกรรมการปฏิบัติการยุทธศาสตร์
ด้านสิทธิในกระบวนการยุติธรรม
ในคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

คณะผู้จัดทำ

บุญแก้ว สมนึก ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริม
และประสานงานเครือข่าย

รตญา กอบศิริกาญจน์

นักวิชาการสิทธิมนุษยชน
เชี่ยวชาญบังคับบัญชา

ข้าราชการกลุ่มงานสารนิเทศ

กิตินร บุญอ่ำ

นักวิชาการสิทธิมนุษยชนชำนาญการ

ภาพประกอบ

กลุ่มงานสารนิเทศ

สำนักส่งเสริมและประสานงานเครือข่าย

พิมพ์ครั้งที่ ๗

สิงหาคม ๒๕๖๐

จำนวนที่พิมพ์

๒๐,๐๐๐ เล่ม

จัดพิมพ์โดย

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ศูนย์ราชการเฉลิมพระเกียรติ

๘๐ พรรษา ๕ ธันวาคม ๒๕๕๐

อาคารรัฐประศาสนภักดี ชั้น ๖ และ ๗

ถนนแจ้งวัฒนะ แขวงทุ่งสองห้อง

เขตหลักสี่ กรุงเทพมหานคร ๑๐๒๑๐

โทรศัพท์ ๐ ๒๑๔๑ ๓๘๐๐

โทรสาร ๐ ๒๑๔๓ ๙๕๗๕

ข้อมูลเพิ่มเติม www.nhrc.or.th

สายด่วนร้องเรียน ๑๓๗๗

คํานำ

คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
พฤษภาคม ๒๕๕๕

๖ สิทธิมนุษยชน Human rights

๗ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
ตามรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐
มาตรา ๔๐ และประมวลกฎหมาย
วิธีพิจารณาความอาญา

๑๐ สิทธิของผู้ต้องหา

๑๕ สิทธิของจำเลย

๑๖ การปล่อยตัวชั่วคราว

๑๘ สิทธิของผู้เสียหายและพยาน

สิทธิมนุษยชน Human rights

สิทธิมนุษยชน (Human rights)
สิทธิที่บุคคลมี ในฐานะที่เกิดมา
เป็นมนุษย์ พระราชบัญญัติคณะกรรมการ
สิทธิมนุษยชนแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๔๒
กำหนดไว้ว่าสิทธิมนุษยชน คือ ศักดิ์ศรี
ความเป็นมนุษย์สิทธิเสรีภาพและ
ความเสมอภาคของบุคคลที่ได้รับการ
รับรองหรือคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ
แห่งราชอาณาจักรไทย หรือตามกฎหมาย
ไทย หรือตามสนธิสัญญาที่ประเทศไทย
มีพันธกรณีที่จะต้องปฏิบัติตาม

สิทธิที่ติดตัว

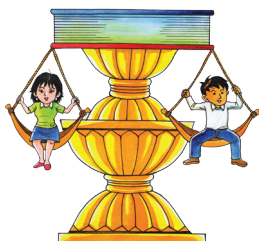
- สิทธิในร่างกายของตน สิทธิ
ในชีวิต

สิทธิที่ติดตาม (สิทธิตามกฎหมาย)
ในฐานะที่เป็นพลเมืองของประเทศ นั้น ๆ

- สิทธิทางการศึกษา
 - สิทธิในสุขภาพ
 - สิทธิในกระบวนการยุติธรรม
- เป็นต้น

สิทธิในกระบวนการ ยุติธรรมทางอาญา ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.๒๕๕๐ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา ความอาญา และกฎหมายอื่นๆ

สิทธิเข้าถึงกระบวนการ
ยุติธรรมได้โดยง่าย สะดวก
รวดเร็วและทั่วถึง

ในคดีอาญา ต้องสันนิษฐานไว้ก่อนว่า
ผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด

ก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลใด
ได้กระทำความผิดจะปฏิบัติบุคคลนั้นต่อเสมือน
เป็นผู้กระทำความผิดมิได้

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำ
มิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาล หรือมีเหตุ
อย่างอื่นตามกฎหมาย

ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และนายน
ในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง
และความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ

ผู้เสียหาย ผู้ต้องหา โจทก์ จำเลย
คู่กรณี ผู้มีส่วนได้เสีย หรือนายนในคดีมีสิทธิ
ได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในการดำเนินการ
ตามกระบวนการยุติธรรม รวมทั้งสิทธิในการ
ได้รับการสอบสวนอย่างถูกต้อง รวดเร็วเป็นธรรม
และการไม่ให้ถ้อยคำเป็นปฏิปักษ์ต่อตนเอง

ในคดีอาญา ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีสิทธิ
ได้รับการสอบสวนหรือการพิจารณาคดีที่ถูกต้อง
รวดเร็วและเป็นธรรม โอกาสในการต่อสู้คดี
อย่างเพียงพอ การตรวจสอบหรือได้รับทราบ
นายนหลักฐานตามสมควรการได้รับความ
ช่วยเหลือในทางคดีจากทนายความ
และการได้รับการปล่อยตัวชั่วคราว

เด็ก เยาวชน สตรี ผู้สูงอายุ หรือผู้พิการ
หรือทุพพลภาพ ย่อมมีสิทธิได้รับความคุ้มครอง
ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาตัวอย่างเหมาะสม
และย่อมมีสิทธิได้รับการปฏิบัติที่เหมาะสมในคดี
ที่เกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ

ผู้ต้องหา

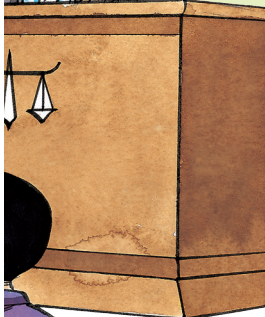
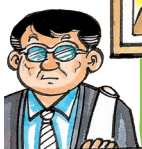
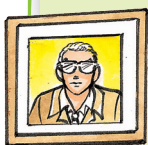
บุคคลผู้ถูกหาว่าได้กระทำ
ความผิด แต่ยังมีได้ถูกฟ้องต่อศาล

จำเลย

บุคคลผู้ถูก ฟ้องต่อศาล
โดยข้อหาว่าได้กระทำความผิด

ผู้เสียหาย

บุคคลผู้ได้รับ
ความเสียหายจากการ
กระทำความผิด

สิทธิของผู้ต้องหา

ชั้นจับกุม

แจ้ง หรือขอให้เจ้าพนักงานแจ้งญาติ หรือผู้ต้องหาไว้วงใจ ถึงการจับกุมและสถานที่ที่ถูกควบคุม

โดยเจ้าหน้าที่ตำรวจผู้จับกุม มีหน้าที่ แจ้งสิทธิให้ทราบ

ขั้นรับมอบตัว

พบและปรึกษาผู้ซึ่งจะเป็นทนายความ
เป็นการเฉพาะตัว

ให้ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจ
เข้าฟังการสอบสวน

ได้รับการเยี่ยมหรือติดต่อกับญาติได้
ตามสมควร

ได้รับการรักษายาบาลโดยเร็วเมื่อเกิด
การเจ็บป่วย

โดยพนักงานฝ่ายปกครอง หรือเจ้าหน้าที่
ตำรวจซึ่งรับมอบตัวมีหน้าที่แจ้งสิทธิให้ทราบ

ขั้นสอบสวน

ผู้ต้องหา มีสิทธิได้รับ
การสอบสวนด้วยความรวดเร็ว
ต่อเนื่อง และเป็นธรรม

พนักงานสอบสวนต้องให้โอกาสผู้ต้องหา
ที่จะแก้ข้อหา และที่จะแสดงข้อเท็จจริงอันเป็น
ประโยชน์แก่ตนได้

ในคดีที่มีอัตราโทษประหารชีวิตหรือผู้ต้องหาอายุไม่เกิน ๑๘ ปี ในวันที่พนักงานสอบสวน แจ้งข้อกล่าวหา ก่อนเริ่มถามคำให้การ ให้ถามว่าผู้ต้องหามีความพร้อมหรือไม่ หากไม่มีให้รัฐจัดหาทนายความให้

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งสิทธิให้ผู้ต้องหาทราบก่อนสอบสวนว่า

ผู้ต้องหา มีสิทธิที่จะให้การหรือไม่ก็ได้ หากให้การ ถ้อยคำนั้นอาจใช้เป็นหลักฐาน ในการพิจารณาคดีได้

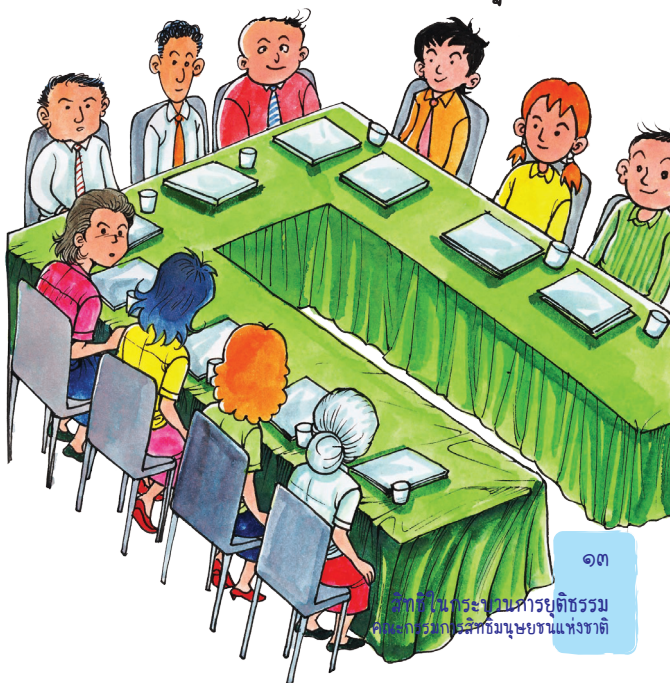
ผู้ต้องหา มีสิทธิให้ ทนายความหรือผู้ซึ่งตนไว้วางใจ เข้าฟังการสอบปากคำได้

ถ้าพนักงานสอบสวนไม่เตือนผู้ต้องหาเสียก่อนจะจดคำพยาน ถ้อยคำนั้น ย่อมไม่อาจใช้เป็นหลักฐานในชั้นพิจารณาได้ เพราะไม่ชอบด้วยกฎหมาย

พนักงานสอบสวนไม่มีอำนาจบังคับให้
ผู้ต้องหาให้ถ้อยคำ จะทำได้เพียงแต่บันทึกว่า
ผู้ต้องหาไม่เต็มใจให้การชั้นสอบสวน หรือ
ขอให้การชั้นศาล

ผู้ต้องหาอาจจะตั้งทนายหรือบุคคลอื่น
ที่ไม่ใช่ทนาย เช่น พ่อแม่ ญาติมิตร เข้าร่วม
นั่งฟังการสอบสวน ต่อหน้า พนักงานสอบสวนได้
เพื่อเป็นหลักประกันว่าจะไม่มีใครข่มขู่ หลอกลวง
ให้ผู้ต้องหาให้การเช่นนั้น

ผู้ต้องหาที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี
จะต้องแยกให้มีการสอบสวน เป็นส่วนสัดส่วน
ในสถานที่ที่เหมาะสมสำหรับเด็ก และให้มี
นักจิตวิทยา หรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคล
ที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย

พนักงานสอบสวนต้องไม่ล่อลวง ขู่脅
หรือให้สัญญากับผู้ต้องหา เมื่อจงใจให้ผู้ต้องหา
ให้การอย่างใด ๆ ในเรื่องที่ต้องหานั้น

คำให้การที่ผู้ต้องหากระทำภายใต้ภาวะ
ครอบงำเช่นนั้น ย่อมไม่อาจใช้เป็นชั้นพิจารณาได้
(ป.วิอาญา มาตรา ๑๓๕)

สิทธิที่จะได้รับการปล่อยตัว
ชั่วคราวในระหว่างสอบสวน
โดยจะต้องไม่ถูกเรียกหลักประกัน
จนเกินควรแก่กรณี

หากไม่ปล่อยชั่วคราวจะต้องแจ้งเหตุนั้น
ให้ผู้ต้องหาทราบด้วย

ในชั้นสอบสวน พนักงานสอบสวน
มีอำนาจขังได้แค่ ๔๘ ชั่วโมง (๒ วัน) นับแต่
วันถูกจับกุม ซึ่งมีสิทธิขอให้ปล่อยชั่วคราว
(ประกันตัว) ต่อพนักงานสอบสวนได้หาก
เมื่อครบ ๔๘ ชั่วโมง (๒ วัน) แล้วเจ้าหน้าที่
พนักงานสอบสวนจะขออำนาจฝากขัง ต่อศาล
เมื่อศาลขังแล้ว จะต้องยื่นขอประกันตัวต่อศาล

สิทธิของจำเลย

ได้รับการพิจารณาด้วยความรวดเร็ว
ต่อเนื่องและเป็นธรรม

แต่งตั้งทนายความแตกต่างกันชั้นไต่สวน
มูลฟ้องหรือชั้นพิจารณาในศาลชั้นต้นตลอดจน
ชั้นศาลอุทธรณ์และศาลฎีกา

ปรึกษาทนายความหรือผู้ซึ่งจะเป็น
ทนายความเป็นการเฉพาะตัว

ตรวจดูสิ่งที่ยื่นเป็นพยานหลักฐาน
และคัดสำเนาหรือถ่ายรูปสิ่งนั้น ๆ

ตรวจดูสำนวนการไต่สวนมูลฟ้องหรือ
พิจารณาของศาล และคัดสำเนาหรือขอรับ
สำเนาที่รับรองว่าถูกต้อง โดยเสียค่าธรรมเนียม
เว้นแต่ศาลจะมีคำสั่งให้ยกเว้นค่าธรรมเนียม

ตรวจหรือคัดสำเนาคำให้การของตน
ในชั้นสอบสวน หรือเอกสารประกอบคำให้การ
ของตน

ได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย หากจำเลย
มิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของ
จำเลยไม่เป็นความผิด (พระราชบัญญัติค่าตอบแทน
ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย
ในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๔) โดยยื่นหลักฐานได้
ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด

การปล่อยชั่วคราว

การประกันตัวผู้ต้องหา มี ๓ ขั้นตอน คือ
(ร.ช.น.มาตรา ๔๐(๗)ป.วิ.อ.มาตรา ๑๐๖)

- ๑) ชั้นพนักงานสอบสวน
- ๒) ชั้นอัยการ
- ๓) ชั้นศาล

ชั้นพนักงานสอบสวน

ถ้าพนักงานสอบสวนฝากขังหรือคัดฟ้อง
ต่อศาล ผู้ต้องหาต้องมีสิทธิขอปล่อยชั่วคราว
ต่อศาลและขอได้ทุกครั้งที่พนักงานสอบสวน
หรืออัยการขอฝากขังหรือคัดฟ้องต่อศาล

ชั้นอัยการ

เมื่อผู้ต้องหายื่นขอปล่อยชั่วคราวต่ออัยการ
อัยการมีสิทธิให้ประกันตัว หากพนักงาน
สอบสวนยังผู้ต้องหายังไม่ครบ ๔๘ ชั่วโมง
(๒ วัน)

หากครบ ๔๘ ชั่วโมง (๒ วัน) อัยการ
ต้องขออำนาจศาลฝากขัง เมื่ออัยการฝากขัง
ต่อศาล ผู้ต้องหาต้องขอปล่อยชั่วคราวต่อศาล

สิทธิของผู้เสียหาย และพยาน

สิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นจากรัฐ

ผู้เสียหายที่เป็นหญิง ในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศ มีสิทธิให้พนักงานสอบสวนหญิงเป็นผู้สอบสวน

ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี มีสิทธิได้รับการถามปากคำแยกเป็นส่วนสด ในสถานที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยมีนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย

พนักงานสอบสวนมีหน้าที่แจ้งสิทธิดังกล่าว

ผู้เสียหายหรือพยานมีสิทธิชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่เหมาะสม และมีการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหามองเห็นผู้ชี้ตัว

ผู้เสียหายหรือพยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี มีสิทธิให้หมันักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ บุคคลที่เด็กร้องขอ และพนักงานอัยการร่วมอยู่ด้วย ในการชี้ตัวผู้ต้องหาในสถานที่เหมาะสม และมีการป้องกันไม่ให้ผู้ต้องหามองเห็นผู้ชี้ตัว

ผู้เสียหาย หรือ ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภริยาเจเนาะแต่ในความผิดอาญา ซึ่งผู้เสียหายถูกทำร้ายถึงตายหรือบาดเจ็บจนไม่สามารถจะจัดการเองได้ สามารถได้รับค่าตอบแทน ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๔ หากมิได้มีส่วนร่วมในการกระทำความผิด โดยยื่นเรื่องได้ที่สำนักงานยุติธรรมจังหวัด (ภายใน ๑ ปี นับแต่รู้ถึงการกระทำความผิด)

พยานที่เป็นเด็กอายุไม่เกิน ๑๘ ปี มีสิทธิให้ถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์ ในการสืบพยานในชั้นศาล

พยาน มีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ในชั้นพนักงานสอบสวน อัยการ และชั้นศาล

นายน มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง ภายใต้
ความสมัครใจ ตามพระราชบัญญัติคุ้มครองนายน
ในคดีอาญา พ.ศ.๒๕๔๖

ในกรณีที่นายนอาจไม่ได้รับ
ความปลอดภัย พนักงานผู้มีอำนาจ
สืบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มีอำนาจ
สอบสวนคดีอาญา พนักงานผู้มี
อำนาจฟ้องคดีอาญา ศาล หรือ
สำนักงานคุ้มครองนายนแล้วแต่
กรณี อาจจัดให้นายนอยู่ในความ
คุ้มครองตามที่เห็นเป็นการสมควร
หรือตามที่นายนหรือบุคคลอื่นใด
ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวข้องได้ร้องขอ

เอะ...ไม่เป็นไร
แล้วตอนขึ้นศาลผมจะช่วยครับ

การคุ้มครองให้พยาน
ได้รับความปลอดภัย ให้รวมถึง
การจัดให้พยานอยู่ในสถานที่
ที่ปลอดภัย เว้นแต่พยาน
จะไม่ให้ความยินยอมและ
การปกปิดมิให้มีการเปิดเผย
ชื่อตัว ชื่อสกุล ที่อยู่ ภาพ
หรือข้อมูลอย่างอื่นที่สามารถ
ระบุตัวพยานได้ ทั้งนี้ ตามความ
เหมาะสมแก่สถานะและสภาพ
ของพยาน และลักษณะของคดี
อาญาที่เกี่ยวข้อง

สามี ภรรยา ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน
ของนายน หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์
ใกล้ชิดกับนาย มีสิทธิได้รับความคุ้มครอง

ในกรณีที่สามี ภรรยา
ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานของนาย
หรือบุคคลอื่นที่มีความสัมพันธ์
ใกล้ชิดกับนายซึ่งมีผลต่อ
การที่นายจะมาเป็นนาย
อาจไม่ได้รับความปลอดภัย
และนายได้ขอร้องให้เจ้าหน้าที่
ที่เกี่ยวข้องพิจารณามาตรการ
ทั่วไปในการคุ้มครองนาย
มาใช้บังคับแก่บุคคล
ดังกล่าวได้ตามความจำเป็น
ที่เห็นสมควร เว้นแต่
บุคคลดังกล่าวจะไม่ให้
ความยินยอม

นอกจากสิทธิต่าง ๆ ข้างต้น รัฐธรรมนูญ
พ.ศ.๒๕๕๐ และกฎหมายอื่น ๆ ยังได้คุ้มครอง
สิทธิบุคคล ตามหลักสิทธิมนุษยชน ไว้หลาย
ประการด้วยกัน กล่าวคือ

- สิทธิเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย
โดยมีสิทธิที่จะไม่ถูกระทำ ทรมาน ทารุณกรรม
หรือถูกลงโทษด้วยวิธีการโหดร้าย หรือ
ไร้มนุษยธรรม

- สิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองจากการ
จับกุมขัง และค้น

คำอธิบายความหมายของเครื่องหมาย

รูปทรงดอกบัว คือ ความมีคุณธรรม ความเอื้ออาทร
ระหว่างเพื่อนมนุษย์อันเป็นจริยวัตรอันดีงามของคนไทย

รูปคนล้อมเป็นวงกลม คือ การสร้างพลังความร่วมมือ
กับทุกภาคส่วนสังคม เพื่อเสริมสร้างวัฒนธรรม
สิทธิมนุษยชนให้เป็นส่วนสำคัญในกระบวนการพัฒนา
ประเทศ

รูปมือ คือ การร่วมมือกับทุกภาคส่วนของสังคม
ทั้งในระดับประเทศและระหว่างประเทศ ในการโอบอุ้ม
คุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพ
ด้วยหลักแห่งความเสมอภาคและภราดรภาพ

สีน้ำเงิน คือ สีของความเชื่อมั่นของประชาชน
และทุกภาคส่วนของสังคม

คือ ความมุ่งมั่น อดทนในการทำงาน
เพื่อประชาชน

คือ ความสามัคคี และการประสานพลัง
อย่างหนักแน่นจากทุกภาคส่วนของสังคม เพื่อเสริมสร้าง
วัฒนธรรม สิทธิอื่น ๆ ในสังคมไทย